

ANALIZA **PROGRAMA I STATUTA** POLITIČKIH STRANAKA U SRBIJI

JUN
2024

SADRŽAJ

UVOD	1
ANALIZA	3
Srpska napredna stranka	3
Socijalistička partija Srbije	4
Demokratska stranka	5
Nova demokratska stranka Srbije	6
Stranka slobode i pravde	7
Pokret slobodnih građana	8
Srbija centar	9
Narodna stranka	9
Zeleno-levi front	10
Zajedno	11
Srpski pokret Dveri	11
Srpska stranka Zavetnici	12
Dosta je bilo	13
Socijaldemokratska stranka	14
Srpska radikalna stranka	14
Mi – Glas iz naroda	15
Čedomir Jovanović – Mora drugačije	16
Građanski demokratski forum	16
Ruska stranka	16
Savez vojvođanskih Mađara	17
Stranka pravde i pomirenja	17
Stranka demokratske akcije Sandžaka	18
Alternativa za promene	18
Koalicija Albanaca Preševske doline	18
Koalicija za mir i toleranciju	18
Demokratski savez Hrvata Vojvodine	19
PREPORUKE	20

UVOD

Dva masovna ubistva u Srbiji iz maja 2023. godine dovela su do narastajuće tenzije i dodatne polarizacije srpskog društva. Građani podstaknuti pojedinim opozicionim strankama započeli su seriju protesta širom Srbije pod nazivom Srbija protiv nasilja na kojima su adresirali brojne probleme koji opterećuju srpsku svakodnevicu. Pod pritiskom opozicije, predsednik Srbije Aleksandar Vučić raspisao je vanredne parlamentarne izbore za decembar 2023. godine, na kojima se 18 izbornih lista nadmetalo za 250 mesta u Narodnoj skupštini. Istog dana održani su i pokrajinski, ali i lokalni izbori u 65 opština, uključujući i izbore za gradsku skupštinu grada Beograda. Parlamentarne izbore pratilo je više od pet hiljada stranih posmatrača koji su u Srbiju došli na poziv predsednika Narodne Skupštine Srbije Vladimira Orlića. Pored stranih, izbore u Srbiji je pratilo i više domaćih posmatračkih misija koje su pratile predizbornu dinamiku, izborni dan, kao i post izborni period u Srbiji.

Prema izveštajima Posmatračke misije CRTE prošlogodišnji izbori u Srbiji su protekli u znaku zamagljene razlike između države i političke stranke na vlasti, izbornog inženjeringa, manipulacije biračkim spisakom, pritiscima na zaposlene u javnom sektoru i neracionalnom trošenju sredstava tokom kampanje. Ove navode je potvrdio i ODIHR u svom finalnom izveštaju gde je konstatovano da su izbori održani u neravnopravnim uslovima, ukazujući na dominantnu ulogu predsednika države i sistemske prednosti vladajuće stranke, usled čega je, kako se navodi, zamagljena granica između države i partije, što je u suprotnosti s Kopenhaškim dokumentom OEBS-a i međunarodnim standardima.

Izbori, iako je trebalo da razreše duboku krizu u srpskom društvu, nisu doveli do značajnijih promena, te je jaz između vlasti i opozicije još više produbljen nakon što su predstavnici opozicije ukazali na brojne neregularnosti tokom izbornog procesa. Iako je Srpska napredna stranka (SNS) osvojila dovoljan broj mandata u Narodnoj skupštini da sama formira Vladu, sa izborom nove izvršne vlasti se čekalo skoro do isteka roka za njeno formiranje. Početkom maja 2024. godine SNS je zajedno sa svojim tradicionalnim koalicionim partnerima formirao novu Vladu Srbije na čelu sa Milošem Vučevićem koji je na toj funkciji zamenio Anu Brnabić koja je imenovana za predsednicu Narodne skupštine.

U izveštaju pred vama analizirani su Statuti i Programi političkih stranaka koje su učestvovala na parlamentarnim izborima u decembru 2023. godine, sa izuzetkom koalicija manjinskih partija koje nemaju zvaničan web sajt niti dokumente koji bi mogli biti predmet analize. Pored analize predloga spoljne politike, odnosa prema Evropskoj uniji (EU), NATO-u i rešavanju pitanja Kosova fokus je stavljen na analizu predloga reforme zdravstvenog i obrazovnog sistema, odnosa prema

mladima i socijalnoj politici, kao i na odnosu prema LGBTQI+ zajednici u Srbiji. Iako većina političkih stranaka u Srbiji u svojim strateškim dokumentima ima, barem deklarativno, afirmativan odnos prema LGBTQI+ zajednici koji podrazumeva zabranu diskriminacije po osnovu pola, roda i/ili seksualnog opredeljenja u javnosti često ne promovišu taj stav. Naprotiv, govor mržnje usmeren prema LGBTQI+ zajednici je dominantna u javnom govoru u Srbiji često ignorisan i nesankcionisan od strane nadležnih institucija.

Cilj ovog izveštaja je da se pripadnicama i pripadnicima LGBTQI+ zajednice u Srbiji ponudi alat za razumevanje političke dinamike u Srbiji, odnosno da se omogući participacija LGBTQI+ osoba u demokratskim procesima kako bi se zajednica aktivno uključila u kreiranje pravednijeg i boljeg društva.

Isto tako, na kraju ovog izveštaja su predstavljene preporuke političkim strankama u Srbiji na koji način da u svoje programe uključe pitanja ostvarivanja prava LGBTQI+ zajednice u Srbiji.

ANALIZA

SRPSKA NAPREDNA STRANKA

Srpsku naprednu stranku (SNS) osnovali su Aleksandar Vučić i Tomislav Nikolić 2008. godine nakon što su napustili Srpsku radikalnu stranku. Nikolić je 2012. godine izabran za predsjednika Srbije, a SNS je zajedno sa Socijalističkom partijom Srbije (SPS) formirala koalicionu Vladu od kada se neprekidno nalazi na vlasti. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine učestvovali su pod listom Aleksandar Vučić – Srbija ne sme da stane gde su osvojili 129 skupštinskih mandata.

Prema zvaničnoj web stranici, SNS sebe definiše kao političku organizaciju “jasnog demokratskog opredeljenja, čiji je cilj sprovođenje državotvorne politike, zaštita vitalnih nacionalnih interesa, unapređenje ljudskih prava, realan i ubrzan ekonomski razvoj. Srpska napredna stranka se zalaže za ulazak Srbije u Evropsku uniju, ali i za blisku saradnju sa Ruskom Federacijom, Sjedinjenim Američkim Državama, Kinom, Japanom i zemljama trećeg sveta koje postaju sve značajniji nosilac svetskog razvoja”.^[1]

Programsku platformu, tzv. Belu knjigu, SNS je predstavila 2011. godine i ona predstavlja osnovni programski dokument za buduću „ekonomski razvoj i prosperitet svih građana”.^[2] U dokumentu se navodi 20 opštih načela, a fokus je stavljen na razvoj ekonomije, privlačenje investicija, razvoj poljoprivrede, energetike i rudarstva. Iako se u Beloj knjizi kao jedno od načela navodi „Srbija u Evropi i saradnja sa svetom“ vladavina prava, jačanje institucija i poštovanje ljudskih prava se ne navode kao načela na kojima počiva SNS, a koja predstavljaju kamen temeljac Evropske unije. Ipak, načela politike zaštite prava nacionalnih manjina, zdravstvene politike, socijalne politike i socijalne pravde i strategija za mlade jesu načela proklamovana Platformom, i ona se na posredan način mogu tumačiti tako da se odnose i na pripadnike i pripadnice LGBTQI+ zajednice.

Tako je za SNS jednak i pravičan pristup zdravstvenoj zaštiti svih građana Srbije za iste potrebe, kao i stalno unapređenje zdravstvene zaštite posebno osetljivih populacionih grupa jedan od prioriteta koji počiva na solidarnosti. Iako se u samom dokumentu „posebno osetljive populacione grupe“ ne definišu te nije jasno koje kategorije stanovništva uključuje, LGBTQI+ zajednica svakako spada u jednu od najosetljivijih i najvulnerabilnijih grupa u Srbiji. Isto tako, s

[1] Zvanična internet stranica SNS, dostupno na <https://sns.org.rs/o-nama>;

[2] Srpska napredna stranka, Programska platforma, dostupno na <https://www.sns.org.rs/sites/default/files/bela-knjiga.pdf>, prestupljeno 6. maja 2024. godine;

obzirom da zdravstvena politika SNS počiva na solidarnosti, stranka u svom osnovnom dokumentu tvrdi da će obezbediti pravo na lečenje svakom, bez obzira na materijalno stanje. Jedana od kategorija stanovništva koja je SNS u naročitom fokusu (pored penzionera) su i mladi. Iz tog razloga je u Beloj knjizi njima posvećena naročita pažnja - od potrebe da se mladi informišu o svojim obavezama, do neophodnosti sistemskom pristupu rešavanju pitanja odlaska mladih iz Srbije. SNS mlade vidi kao „potencijal“ koji je potrebno jačati u dva pravca - kroz zapošljavanje i kroz učešće mladih u politici i procesima odlučivanja. Tako SNS navodi da je neophodno mlade edukovati o ljudskim pravima i građanskim slobodama kako bi aktivno učestvovali u društvenom životu, ali i potrebi za otvaranjem omladinskih centara gde bi se mladi okupljali i družili.

Slično kao i Bela knjiga, Statut SNS iz 2012. godine navodi osnovne programske ciljeve – očuvanje teritorijalnog integriteta; formiranje stabilne države na temeljima vladavine prava; ekonomski oporavak; borba protiv korupcije i kriminala; održavanje dobrih veza sa srpskim narodom koji živi u susednim državama; poštovanje zajemčenih ljudskih prava i prava pripadnika manjinskih zajednica u Srbiji; stvaranje države socijalne pravde; ravnomeran regionalni razvoj; poboljšanje međunarodne pozicije Srbije u svetu i vojna neutralnost.[3]

SOCIJALISTIČKA PARTIJA SRBIJE

Socijalistička partija Srbije (SPS) nastala je 1990. godine kao direktna naslednica Saveza komunista Srbije. Od osnivanja, pa sve do 2003. godina na čelu SPS se nalazio Slobodan Milošević, da bi ga na toj funkciji nasledio Ivica Dačić koji se i danas nalazi na čelu stranke. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine su učestvovali pod listom Ivica Dačić – Premijer Srbije gde su osvojili 18 mandata.

Programom SPS koji je usvojen 2010. godine proklamovano je da se SPS počiva na tri temelja demokratije - političkoj, ekonomskoj i socijalnoj demokratiji kao i da su „ideje socijalizma i demokratije neraskidivo povezane u demokratski socijalizam i utemeljene na radu, humanizmu, slobodi, socijalnoj pravdi, jednakosti i solidarnosti“.[4]

Socijalna pravda za socijaliste znači jednaku slobodu za sve bez obzira na rasnu, nacionalnu, versku, polnu ili političku pripadnost i imovinsko stanje. Isto tako, solidarnost vide kao spremnost slobodnih i jednakih ljudi na podršku svima koji pate i stradaju. Međutim, ono što izdvaja Program SPS od npr. programa SNS jeste da oni u svom programu imaju izričitu odredbu koja navodi da „svi građani moraju biti jednaki i ravnopravni bez obzira na svoju nacionalnu ili

[3] Statut SNS, dostupan na <https://sns.org.rs/lat/o-nama/statut-sns>;

[4] Program SPS, dostupan na <https://www.sps.org.rs/documents/PROGRAM%20SPS.pdf>

versku pripadnost, pol, rasu, političko uverenje ili seksualnu orijentaciju“.[5] Kako oni dalje navode, iako je Srbija napravila određene pozitivne korake u poboljšanju položaja manjinskih grupa, pripadnici i pripadnice ovih grupa su i dalje izloženi govoru mržnje, nejednakom tretmanu u obrazovnom, zdravstvenom, sudskom sistemu i prilikom zapošljavanja, pa i nasilju. „To se pre svega odnosi na Rome, osobe sa posebnim potrebama i osobe drugačije seksualne orijentacije. U okviru manjinske politike naše aktivnosti biće usmerene na rešavanje njihovih problema: pravni status, sprečavanje nasilja, poboljšanje njihovog položaja u svim oblastima u kojima se krše njihova prava.“[6]

Slično kao i SNS, i program SPS navodi da se oni zalažu za besplatno korišćenje osnovne zdravstvene zaštite za sve građane bez izuzetka, kao i da se bore za bolju budućnost mladih koji treba da store perspektivnije uslove života za sve. [7]

U svom Statutu, koji je usvojen 2011. godine, SPS kao osnovne ciljeve Programa navodi kako zaštitu interesa Srbije i svih njenih građana, tako i poštovanje ljudskih prava i sloboda proisteklih iz dokumenata UN, Saveta Evrope i OEBS-a, ali i „poštovanja dostojanstva čoveka, ljudskih prava i sloboda bez obzira na njegovu versku, rasnu i nacionalnu pripadnost, pol, političko uverenje i socijalno poreklo i imovno stanje“.[8]

Po Statutu SPS, poseban oblik organizovanja i delovanja unutar SPS je i Forum žena „koji radi na afirmaciji zaštite prava žena, porodice i polne ravnopravnosti“.[9] Ovaj Forum se bavi položajem i pravima žena u društvu u skladu sa evropskim standardima i konvencijama.

Isto tako, SPS ima formiran i poseban Savet koji se bavi civilnim društvom i ljudskim i manjinskim pravima. Ovaj Savet je deo Izvršnog odbora SPS u čijoj je nadležnosti sprovođenje politike SPS-a.[10]

SPS takođe u okviru svoje organizacione strukture ima i Socijalističku omladinu Srbije kao posebnu organizacionu jedinicu koja se bavi pitanjima mladih i njihovoj ulozi u sprovođenju programskih ciljeva SPS.

DEMOKRATSKA STRANKA

Demokratska stranka (DS) je socijaldemokratska politička stranka koju je osnovala grupa intelektualaca 1990. godine u cilju reafirmacije Demokratske stranke koja je postojala u

[5] Program SPS, str. 17

[6] Ibid., str. 18;

[7] Ibid., str. 44

[8] Statut SPS, str. 7.

[9] Statut SPS, str. 35;

[10] Ibid., str. 22;

Kraljevini Jugoslaviji. Prvi predsednik DS je bio Dragoljub Mićunović, da bi ga na toj funkciji nasledio Zoran Đinđić 1994. godine. Na čelu DS se danas nalazi Zoran Lutovac. DS je na parlamentarnim izborima u decembru 2023. godine bila deo koalicije Srbija protiv nasilja gde su osvojili 65 poslaničkih mandata.

Zoran Đinđić, prvi demokratski izabran premijer Srbije bio je, kako se navodi na zvaničnom web sajtu DS generator društvenih promena u Srbiji čiju tradiciju baštini i nastavlja današnji DS zalažući se za članstvo Srbije u EU, zaštitu Srba koji su ostali da žive na Kosovu i zaštitu socijalno najugroženijih. Program DS se temelji na jednakosti, solidarnosti i toleranciji, za evropski put Srbije, zaštitu interesa Srba sa Kosova, jaku privredu i reformu celokupnog srpskog društva kako bismo postali moderno društvo 21. veka.[11]

DS ima Kodeks rodne ravnopravnosti i nediskriminacije koji u DS zabranjuje svaki vid diskriminacije i nasilja u odnosu na pol, seksualnu orijentaciju, boju kože, veru, poreklo, godine života, fizički nedostatak ili politički stav.[12]

Forum žena DS je posebna organizaciona jedinica u sastavu DS koja se zalaže za ravnopravnost polova i aktivno učešće žena u političkom i društvenom životu. Forum žena je usvojio i Deklaraciju Foruma žena u cilju pokretanja novih inicijativa radi afirmacije prava žena, ostvarivanje međunarodnih standarda u ostvarivanju prava žena, političke edukacije žena i ostvarivanja ravnopravne zastupljenosti žena na mestima odlučivanja.[13]

Demokratska omladina DS se zalaže za ostvarivanje prava mladih i njihovo učešće u političkom životu Srbije.

NOVA DEMOKRATSKA STRANKA SRBIJE

Nova demokratska stranka Srbije (Novi DSS) nastala je od Demokratske stranke Srbije čiji je vođa bio Vojislav Koštunica, prvi predsednik Savezne Republike Jugoslavije nakon oktobarskih promena 2000. godine. Na čelu stranke se trenutno nalazi Miloš Jovanović. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine bili su deo koalicije Srpska koalicija NADA zajedno sa Pokretom obnove Kraljevine Srbije, gde su osvojili 13 mandata.

[11] Program DS dostupan na https://ds.org.rs/documents/osnovni_dokumenti/ds-program.pdf

[12] Kodeks rodne ravnopravnosti i zabrane diskriminacije DS dostupan na <https://ds.org.rs/documents/ostalo/kodeks-rodne-ravnopravnosti-i-nediskriminacije-ds.pdf>

[13] Deklaracija Foruma žena DS dostupna na <https://ds.org.rs/documents/deklaracije/ds-deklaracija%20foruma.zena.pdf>

Okosnica delovanja Novog DSS jeste ideja nacionalnog pomirenja „kako bi se konačno otklonila duhovna pustoš i nacionalna ravnodušnost nastala kao posledica dugogodišnje komunističke vladavine, zablude jugoslovenstva i, danas, evropejstva“.[14]

Novi DSS pripada grupi evroskeptičnih političkih stranaka, koji se zalažu za saradnju sa EU, vojnu neutralnost, poštovanje Rezolucije 1244 i Dejtonskog sporazuma; socijalnu pravdu, adekvatnu zdravstvenu zaštitu, reformu obrazovnog sistema i aktivnu participaciju mladih u političkim procesima u zemlji. U svom programu takođe proklamuju poštovanje ljudskih prava koja su zajemčena Ustavom Srbije; protive se smrtnoj kazni i jemče jednakost svih pred zakonom kao i to da je širenje nacionalne, rasne i verske mržnje i netrpeljivosti krivično delo.[15]

Međutim, iako se zalažu za poštovanje Ustava i zakona, kao i ljudskih prava, program Novog DSS ipak ne sadrži odredbe koje bi se konkretno odnosile na LGBTQI+ zajednicu u Srbiji. Odnosno, ne sadrži odredbe kojima se zabranjuje diskriminacija na osnovu pola, roda i/ili seksualne orijentacije, niti navodi da je zabranjen govor mržnje i diskriminacija usmerena ka ovoj manjinskoj grupi.

U svom Statutu iz 2022. godine Novi DSS navodi programske ciljeve stranke koji su na sličan način određeni u programu te se ni u tom strateškom dokumentu ne referišu na deo koji se odnosi na vladavinu prava ili poštovanje ljudskih i manjinskih prava.[16]

STRANKA SLOBODE I PRAVDE

Stranka slobode i pravde (SSP) nastala je spajanjem Levice Srbije i Zelene ekološke partije u aprilu 2019. godine. Predsednik SSP je Dragan Đilas, dok je potpredsednica Marinika Tepić. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine bili su deo koalicije Srbija protiv nasilja gde su osvojili 65 poslaničkih mandata.

Kako se navodi u Statutu SSP iz 2022. godine stranka se zalaže za punopravno članstvo Srbije u EU, odgovoran odnos prema Kosovu u skladu sa Rezolucijom 1244, ekonomski patriotizam, nezavisno pravosuđe, borbu protiv kriminala i korupcije, reformu obrazovnog sistema, slobodu medija i „državu zasnovanu na vladavini prava i socijalnoj pravdi, načelima građanske demokratije, ljudskim i manjinskim pravima i slobodama i pripadnosti evropskim principima i vrednostima“.[17]

[14] Program Novog DSS, dostupan na <https://www.novidss.rs/srp/o-nama/novi-dss-izbliza/program-stranke/>

[15] Program Novi DSS, dostupno na <https://www.novidss.rs/srp/o-nama/novi-dss-izbliza/program-stranke/>

[16] Statut Novi DSS, dostupan na https://www.novidss.rs/files/File/Statut_Novi_DSS.pdf

[17] Statut Stranke slobode i pravde, dostupan na <https://ssp.rs/o-nama/dokumenti/statut/>

Izmenjen program SSP usvojen je 2022. godine i njegovu okosnicu čine evropske integracije Srbije; pravda za sve građane, kao i to da su građani Srbije „svi njeni građani jednaki, iako nisu isti. Poštovanje različitosti, građanskih prava i sloboda bez obzira na nacionalnu ili versku pripadnost, seksualnu orijentaciju, pol i rod, invaliditet“.[18]

POKRET SLOBODNIH GRAĐANA

Pokret slobodnih građana (PSG) je liberalna politička stranka u Srbiji osnovana 2017. godine. Trenutni predsednik stranke je Pavle Grbović. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine bili su deo koalicije Srbija protiv nasilja gde su osvojili 65 poslaničkih mandata.

Kako se navodi na zvaničnoj internet prezentaciji PSG njihova vizija „Srbije kao građanske, zapadne, demokratske, ekonomski prosperitetne, socijalno pravedne, bezbedne, sekularne, antifašističke, ekološke demokratske političke zajednice slobodnih ljudi, koju čuvaju demokratske institucije i vladavina prava. To je naš cilj, dolazak na vlast je samo sredstvo.“[19]

Dogovor 381 je osnovni programski dokument PSG iz 2018. godine u kojem su navedeni osnovni ciljevi stranke: čovek u centru pažnje (poštovanje osnovnih ljudskih prava koji su garantovani međunarodnim konvencijama, sloboda za sve, učešće žena i osetljivih grupa u donošenju odluka itd.); sloboda i pravda (podela vlasti, nezavisno sudstvo, uređivanje biračkog spiska, decentralizacija Srbije i demokratska civilna kontrola oružanih snaga); evropska država (članstvo Srbije u EU, vladavina prava i jačanje institucija, regionalna saradnja sa susednim državama i rešavanje pitanja Kosova bez formalnog priznanja nezavisnosti); tržišna ekonomija i socijalna pravda (podsticanje konkurencije i preduzetništva ali i briga o najsiromašnijima, univerzalna zdravstvena zaštita i socijalno osiguranje ulaganje); nulta tolerancija na korupciju i kriminal; ekološka država (briga o životnoj sredini, briga o vodi, rezervisana politika prema GMO).[20]

U Statutu PSG je navedeno da su osnovni ciljevi njihovog delovanja uspostavljanje demokratskog društva u punom kapacitetu, sa nedodirljivošću podele vlasti i poštovanjem Ustava bez presedana kao i „ obezbeđivanje ravnopravnosti svih slojeva stanovništva, manjina i marginalnih grupa“.[21]

Ono što PSG izdvaja od drugih političkih opcija u Srbiji je što oni imaju usvojenu posebnu Deklaraciju koja se odnosi na pravo na različitosti u kojoj je navedeno „LGBT+ populacija

[18] Programska platforma Stranke slobode i pravde, dostupan na <https://ssp.rs/o-nama/dokumenti/programska-platforma-ssp/>

[19] Dogovor 38 PSG, dostupan na <https://pokretslobodnih.rs/dogovor-381/>

[20] Ibid.

[21] Statut PSG, dostupan na <https://pokretslobodnih.rs/wp-content/uploads/2023/01/Statut-PSG.pdf>

nesumnjivo je jedna od najranjivijih, izložena medijskim hajkama, verbalnim i fizičkim nasiljem, diskriminacijom na poslu, u porodici, u javnom životu, kao i ograničenjem osnovnih prava poput slobode okupljanja. PSG pruža apsolutnu podršku borbi LGBT+ zajednice za ravnopravnost i aktivno će promovisati i boriti se za poboljšanje njenog zakonskog položaja, uključujući i hitno pravno regulisanje istopolnih partnerstava. PSG se obavezuje da će uvek biti sa pripadnicima/cama LGBT+ populacije kako na ulici tako i u institucijama, gde god se bude vodila borba za pravo na različitost“.[22]

SRBIJA CENTAR

Srbija centar (SRCE) je centristička politička stranka osnovana 2022. godine. Njen osnivač i lider je Zdravko Ponoš. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine SRCE je bila deo koalicije Srbija protiv nasilja koja je osvojila 65 poslaničkih mandata.

Na osnovu zvanične internet prezentacije „Tri osnovna cilja stranke su: opšti društveni razvoj, unapređenje kvaliteta života građana Srbije i stvaranje održive države koja će više proizvoditi nego trošiti osiguravajući prosperitet budućih generacija“.[23]

Okosnicu programa stranke SRCE čini: Članstvo Srbije u EU; Protivljenje priznanju nezavisnosti Kosova i članstvu u Ujedinjenim nacijama; Zaštitu prava svakog pojedinca bez obzira na pol, nacionalnu, versku i drugu pripadnost; Održivi privredni razvoj; Očuvanje zdrave životne sredine; decentralizovana državna uprava; Podizanje kvaliteta obrazovanja; dostupnost efikasne, kvalitetne i bezbedne zdravstvene zaštite svim; Stvaranje pravednijeg i sigurnijeg društva sa snažnom socijalnom ulogom države; Podizanje opšteg nivoa političke kulture.[24]

Na identičan način kao i Program, i Statut stranke SRCE predviđa ciljeve stranke.[25]

NARODNA STRANKA

Narodna stranka (NS) je liberalno-konzervativna stranka nastala 2007. godine kada je Miroslav Aleksić ustupio svoj Narodni pokret Srbija novonastaloj stranci. Predsednik stranke je Vladimir Gajić koji je zamenio Vuka Jeremića na toj poziciji. NS je na parlamentarne izbore u decembru 2023. godine izašla sa listom Narodna stranka – Siguran izbor, ozbiljni ljudi, ali nisu uspeli da ostvare dovoljan broj glasova kako bi postali parlamentarna stranka.

[22] Deklaracija o pravu na različitost PSG, dostupna na <https://pokretslobodnih.rs/deklaracija-o-pravu-na-razlicitosti/>;

[23] Zvanična web prezentacija SRCE

[24] Program stranke SRCE dostupan na <https://srce-org.rs/ciljevi/>

[25] Statut stranke SRCE, dostupan na <https://srce-org.rs>

NS ima četiri programa od kojih je osnovni program koji sadrži osnovna programska načela koja su formulisana 2017. godine i koja obuhvataju: Sprovođenje nove i savremene razvojne politike; Beskompromisna borba za socijalnu pravdu, radnička prava i bolje zdravlje; Neprikosnovenost vladavine prava i građanskih sloboda, kao i obnavljanje demokratskih institucija; Briga za nacionalne interese, negovanje najboljih vrednosti naše tradicije i kulture; Odgovorno i domaćinsko upravljanje nacionalnim resursima; Stvaranje bezbedne države i sigurnost za sve njene građane; Povratak slobode mišljenja i pristojnosti u javni prostor, jačanje uloge kulture i obrazovanja, garantovanje medijskih sloboda; Izgradnja dostojne pozicije za Srbiju u regionu i svetu; Temeljna izmena političkog i izbornog sistema, funkcionalna decentralizacija u Srbiji; Odlučni otklon i primena sankcija prema pojedincima koji su zloupotrebili javne funkcije i državne resurse.[26] Nastavak puta ka EU je uslovljen time koliko taj put služi nacionalnim interesima Srbije. Zalažu se za saradnju sa EU, Rusijom, SAD i Kinom. U svom Programu nema jasno definisav stav po pitanju poštovanja ljudskih i manjinskih prava.

ZELENO-LEVI FRONT

Zelena-levi front (ZLF) je zelena politička stranka nastala 2023. godine spajanjem inicijative Ne davimo Beograd i nekoliko lokalnih inicijativa. Lideri stranke su Biljana Đorđević i Radomir Lazović. Na parlamentarnim izborima u decembru 2023. godine ZLF je bio deo koalicije Srbija protiv nasilja koja je osvojila 65 poslaničkih mandata.

Pošteni i slobodni izbori, promena izbornog sistema, informisanje građana, demokratska kontrola bezbednosnih službi, borba protiv korupcije, pristupanje EU, regionalna saradnja i pomirenje jesu jedni od ciljeva za koje se ZLF zalaže. Ova politička opcija u svoj fokus stavlja i pitanja zaštite životne sredine, dobrobiti životinja, radna prava, kao i rodnu ravnopravnost. Kako je navedeno na zvaničnom sajtu ZLF, stranka teži da „promeni Srbiju i učine je društvom jednakih šansi, solidarnosti, pravde i boljeg života“.[27]

Kako je navedeno u Programu ZLF jedan od tri najvažnija cilja stranke jeste pretvaranje Srbije u demokratsko društvo, kao i „izjednačavanje LGBT+ osoba u svim pravima, zaštitu od diskriminacije i, pogotovo, nasilja kojem su svakodnevno, a često nekažnjeno izložene. Smatramo da svako ima pravo da svoj rodni identitet iskazuje onako kako se oseća. Verujemo da su društveni tretman i zajamčenost prava pripadnika LGBT+ zajednice mera slobode svih u društvu“.[28]

Na sličan način i Statut ZLF definiše i osnovna načela i smernice samog delovanja - rodna ravnopravnost koja prožima sve vidove društvenog života i ukida sve proizvoljne razlike u

[26] Program NS dostupan na <https://www.narodna.org.rs/sr-latn/o-nama/program>

[27] Zvanični web sajt Zelena-levog fronta <https://zelenolevifront.rs/>

[28] Program ZLF, dostupan na <https://zelenolevifront.rs/program/>

raspodeli moći, poslova, prihoda i položaja zasnovane na rodnom identitetu ili seksualnoj orijentaciji.[29]

I ova politička stranka u svom programu sadrži i ciljeve koji se odnose na mlade odnosno na neophodnost njihovog aktivnog učešća u političkom životu, obrazovanje, priuštivo stanovanje ali i formiranje prostora za okupljanje mladih od prostora koji se trenutno ne koriste ili su napušteni. [30]

U svojoj organizacionoj strukturi ZLF ima i Autonomni front žena koji se bavi pitanjima rodne ravnopravnosti i nasilja prema ženama, kao i Zelenu omladinu Srbije koja se zalaže za ostvarivanje prava mladih u Srbiji.

ZAJEDNO

Zajedno je politička stranka u Srbiji nastala 2022. godine spajanjem Zajedno za Srbiju, Ekološkog ustanka i Skupštine slobodne Srbije. Lideri stranke su Biljana Stojković i Nebojša Zelenović. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine Zajedno je bila deo koalicije Srbija protiv nasilja gde je osvojila 65 poslaničkih mandata.

Programska platforma stranke ZAJEDNO! nastala je na temeljima poštovanja etičkih i demokratskih vrednosti savremene, evropske države koja mora obezbediti dostojanstven život svakog pojedinca i prosperitetnu budućnost za naredne generacije građana Srbije.

Na osnovu programa Zajedno zaključuje se da je za njih osnova vladavine prava u jednoj državi poštovanje ljudskih prava. Otvoreno i demokratsko društvo zasniva se na jednakosti svakog pojedinca pred zakonom. U demokratskoj državi mora se sprečiti diskriminacija ljudi po bilo kom osnovu – rase, pola, rodne pripadnosti, seksualne orijentacije, imovnog stanja, nacionalne pripadnosti, veroispovesti, jezika, kulture, starosti, invaliditeta ili bilo kog ličnog svojstva. Zalažu se za članstvo Srbije u EU, pristupanje NATO, neposrednu demokratiju, socijalnu pravdu, čistu vodu i vazduh, dostupno školstvo i zdravstvo i državu ekonomskog prosperiteta.[31]

SRPSKI POKRET DVERI

Srpski pokret Dveri (Dveri) je politička stranka u Srbiji nastala 1999. godine kao omladinska organizacija okupljena oko istoimenog studentskog časopisa. Tokom 2000-tih delovale su kao nevladina organizacija okupljena oko ideja nacionalizma, pravoslavnog hrišćanstva i

[29] Statut ZLF, dostupan na <https://zelenolevifront.rs/wp-content/uploads/sites/5/2023/09/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%82-%D0%97%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BE-%D0%BB%D0%B5%D0%B2%D0%BE%D0%B3-%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%BD%D1%82%D0%B07.8.2023.docx.pdf>

[30] Program ZLF, dostupan na <https://zelenolevifront.rs/program/>

[31] Program Zajedno dostupan na <https://zajedno-moramo.rs/program/manifest/>

porodičnih vrednosti. Tek 2015. godine su postale politička stranka. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine su bili u koaliciji sa Srpskom strankom Zavetnici pod nazivom Nacionalno okupljanje gde nisu osvojili dovoljan broj glasova birača kako bi postali parlamentarna stranka.

Na osnovu Programa koji je dostupan na zvaničnoj web prezentaciji Dveri njihova politika se temelji na „po porodičnoj politici i porodičnim šetnjama, ekonomskom patriotizmu i socijalnoj solidarnosti, zalaganju za povratak redovnog služenja vojnog roka, ustavobraniteljskoj borbi za očuvanje Kosova i Metohije u sastavu Srbije, podjednakoj brizi za Srbe u regionu i rasejanju, a posebno o srpskim nacionalnim interesima u Republici Srpskoj, Crnoj Gori i Krajini... Takođe, svi oni koji su protiv prisilne vakcinacije, koji ne žele da Srbija postane najveći migrantski centar na Balkanu, koji se protive GMO i izgradnji mini-hidroelektrana koje naše reke zatvaraju u cevi, koji su za domaći ekonomski interes a ne subvencionisanje stranih firmi, koji ne prihvataju nametnutu laž da su Srbi krivi za sve ratove u bivšoj Jugoslaviji i sa gnušanjem odbacuju izmišljenu krivicu da smo genocidan narod, koji se protive ukidanju privatnosti i totalitarnoj kontroli nad stanovništvom, čipovanju ličnih dokumenata i ljudi, centralizovanim bazama ličnih podataka i nadzoru građana kamerama sa identifikacijom lica, koji se protive rijaliti programima i sistematskom urušavanju sistema vrednosti naše nacije – u Srpskom pokretu Dveri imaju svog političkog zastupnika i zaštitnika“.[32]

Iz navedenog je jasno da su Dveri desno orijentisana politička stranka u Srbiji koja u svom fokusu ima antievropske vrednosti, antivakcersku politiku i teorije zavere. Isto tako, Dveri su politička opcija koja se otvoreno protivi LGBTIQ+ zajednici, protiv su održavanja Paradi ponosa, a njihovi članovi su otvoreno fizički nasrtali na LGBTIQ+ zajednicu.

SRPSKA STRANKA ZAVETNICI

Srpska stranka Zavetnici (Zavetnici) je krajnje desna politička stranka osnovana 2019. godine na čijem se čelu nalazi Milica Đurđević Stamenkovski. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine Zavetnici su bili deo koalicije Nacionalno okupljanje zajedno sa Srpskim pokretom Dveri. Iako nisu osvojili dovoljan broj glasova kako bi obezbedili mesto parlamentarne stranke, Milica Đurđević Stamenkovski je ipak dobila mesto u novoformiranoj Vladi i trenutno je ministarska za brigu o porodici i demografiji.

Politika Zavetnika se temelji na ideji suverenizma, odnosno ideji unutrašnje i spoljene nezavisnosti države i borbi za teritorijalni integritet i Kosovo u sastavu Srbije (reafirmacija Rezolucije 1244 i prekid primene Briselskog sporazuma). Protiv su članstva Srbije u NATO, ali i za jačanje saradnje sa Rusijom i Kinom. Visoko na listi prioriteta ovo političke opcije je i

[32] Program Dveri dostupan na <https://dveri.rs/zasto-dveri/program/manjinska-politika-i-unapredjenje-integracije-nacionalnih-manjina-u-ustavno-pravni-okvir-republike-srbije>

borba protiv visoko albanskog separatizma, ilegalnih migracija, jačanje vojske, obaveza služenja vojnog roka i jačanje uloge porodice u društvu. Naročito zanimljivo je što su Zavetnici jedina politička opcija u Srbiji koja u svom programu imaju zagovaranje usvajanje Zakona o nevladinim organizacijama koje se finansiraju iz inostranstva i koje su označene kao „strani agenti“.[33] Isto tako, Zavetnici su jedina stranka koja u svom Programu, čak ni deklarativno, ne sadrži deo koji se tiče poštovanja i zaštite ljudskih prava, već su ta pitanja samo spomenuta u Statutu stanke.[34]

DOSTA JE BILO

Dosta je bilo (DJB) je politička stranka u Srbiji koju je 2014. godine osnovao tadašnji ministar privrede Saša Radulović zajedno sa svojim saradnicima. Do 2018. godine DJB se držala liberalnih, reformističkih i progresivnih stavova. Nakon raskola u samoj stranci, politika se značajno promenila te se DJB sada smatra za stranku desnog političkog centra, evroskeptičnu i suverenističku. Tokom pandemije COVID-19 Saša Radulović je širio dezinformacije i određene teorije zavere. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine DJB nije osvojio dovoljan broj glasova kako bi dobio mesto u Narodnoj skupštini.

„Naš program oslanja se na dva stuba: verujemo u to da je socijalna zaštita posao države i da treba da bude univerzalna, a da su privreda i konkurencija posao građana i da je državni intervencionizam u privredi urušavanje sistema i podloga za korupciju“.[35]

Okosnicu Programa DJB čine ekonomska pitanja, ali i vladavina prava i poštovanje ljudskih prava (bez obzira na pol, veru, rasu, političko uverenje, socijalno stanje), besplatno obrazovanje i zdravstvena zaštita, i nezavisni mediji. Međutim, za razliku od svojih početaka u političkom životu, danas je DJB protiv članstva Srbije u EU i NATO, usvajanje Zakona o Kosovu, protiv bankarskog globalizma, migranata i vakcinacije.[36]

Međutim, za razliku od Programa koji prepoznaje zabranu diskriminacije po polu, Statut DJB na nešto drugačiji način definiše jedan od ciljeva ove političke opcije – „uživanje i poštovanje ljudskih prava i sloboda, bez obzira na rod, veru, rasu i nacionalnost, seksualnu orijentaciju, političko uverenje, socijalno stanje i ostala svojstva“.[37] Dakle, Statut DJB prepoznaje i rod i seksualnu orijentaciju kao lična svojstva koja uživaju zaštitu, dok Program kao osnov zaštite prepoznaje pol.

[33] Program Zavetnika dostupan na <https://www.zavetnici.rs/nacionalna-bezbednost-i-sigurnost-gradana/>

[34] Statut Zavetnika, dostupan na <https://media1.zavetnici.rs/2023/10/Konacna-verzija-Statuta-SSZ.pdf>

[35] Program DJB dostupan na <https://dostajebilo.rs/blog/2022/02/07/program-stranke-dosta-je-bilo-2/>

[36] Ibid.

[37] Statut DJB, dostupan na <https://dostajebilo.rs/blog/2022/02/07/statut-stranke-dosta-je-bilo-2/>

SOCIJALDEMOKRATSKA STRANKA

Boris Tadić, bivši predsednik Srbije, osnovao je 2014. godine Novu demokratsku stranku kao jednu od frakcija Demokratske stranke. Kasnije iste godine je stranka promenila ime u Socijaldemokratsku stranku (SD). SD je politička organizacija levog centra na čelu sa Borisom Tadićem. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine SD je bila u koaliciji Dobro jutro Srbijo zajedno sa Dosta je bilo gde nisu osvojili dovoljan broj glasova birača koji bi im omogućili status parlamentarne stranke.

„Socijaldemokratska stranka je politička stranka socijaldemokratske orijentacije koja okuplja članove/ice privržene vladavini prava, idejama mira, tržišne privrede, socijalne pravde i društvene solidarnosti, ravnopravnosti, tolerancije i humanosti, koji štite ljudska i manjinska prava i građanske slobode i zalažu se za ravnopravnost polova i borbu protiv svih oblika diskriminacije.“[38]

„Borimo se za sprečavanje i otklanjanje svakog vida diskriminacije zasnovane na seksualnoj orijentaciji i za pravnu zaštitu pripadnika LGBT zajednice izloženih diskriminaciji. Zaštita pripadnika seksualnih manjina od diskriminacije je jedan od preduslova napredovanja savremenog srpskog društva i vladavine prava“.[39]

SD se zalaže za članstvo Srbije u EU, saradnja sa SAD, Kinom i Rusijom, regionalno pomirenje, intenziviranje saradnje u programu Partnerstvo za mir, besplatno zdravstvo i školstvo, pomirenje Srba i Albanaca, poštovanje Rezolucije 1244, reformu institucija, jačanje vladavine prava i socijalna zaštita.[40]

SRPSKA RADIKALNA STRANKA

Srpska radikalna stranka (SRS) je ultra desničarska politička stranka koja je osnovana 1991. godine. Nastala je spajanjem Srpskog četničkog pokreta na čijem čelu se nalazio Vojislav Šešelj i Narodne radikalne stranke koju je predvodio Tomislav Nikolić. Na čelu SRS se nalazi Vojislav Šešelj. Od parlamentarnih izbora koji su održani 2020. godine SRS je vanparlamentarna stranka u Srbiji. Učestvovali su i na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine na kojima takođe nisu osvojili dovoljan broj glasova kako bi obezbedili mesto u Narodnoj skupštini.

Na osnovu Statuta iz 2019. godine SRS se zalaže za moderno demokratsko društvo u kojem se poštuju sva ljudska i manjinska prava koja su predviđena Ustavom Srbije. Isto tako reafirmišu ljubav prema otadžbini, očuvanje nacionalne tradicije koja se temelji na „srpskom

[38] Statut SD https://www.sds-org.rs/fileadmin/user_upload/STATUT_Socijaldemokratkse_stranke.pdf

[39] Ibid.

[40] Program SD, dostupan na https://www.sds-org.rs/fileadmin/user_upload/PROGRAM_SDS_01.10.2014..pdf

shvatanju pravde, morala, duhovnosti, junaštva i slobode“, saradnju sa tradicionalnim prijateljima i poštovanje prema Srpskoj pravoslavnoj crkvi.[41]

Program SRS, koji je usaglašen sa novim Statutom 2019. godine, obnavlja ideju Velike Srbije, odnosno, SRS se zalaže za ujedinjene u jednu državu svih teritorija na kojima živi srpski narod – u Srbiji, Crnoj Gori, Republici Srpskoj i Republici Srpskoj Krajini. Protive su priznavanju Kosova kao nezavisne države, kao i članstvu Kosova u Ujedinjenim nacijama i Savetu Evrope; cilj im je jačanje veza sa Rusijom i Kinom. Isto tako, srpski radikali se zalažu za podelu vlasti, nezavisno sudstvo, borbu protiv korupcije, protiv su pristupanja Srbije Evropskoj uniji i NATO, tržišnu privredu, besplatno školstvo i zdravstvo. Isto tako, u samom Programu je decidno navedeno da „Srpska radikalna stranka omogućiće uživanje prava i sloboda bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su pol, rasa, boja kože, jezik, veroispovest, seksualno opredeljenje, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno poreklo, prava stečena rođenjem, pripadanje nekoj nacionalnoj manjini, imovinsko stanje itd. Iskorenjivanjem diskriminacije biće obezbeđena potpuna ravnopravnost svih građana naše zemlje“[42], što nije u saglasju sa javnim istupanjem Vojislava Šešelja u javnosti koji je često upotrebljava govor mržnje i negira prava pripadnika LGBTQ+ zajednice.

Na sličan način kao i Zavetnici, i SRS se zalaže za to da država spreči finansiranje udruženja građana iz inostranstva, „pre svega onih koja pretenduju da šire anti srpsku i antidržavnu propagandu“.[43]

MI - GLAS IZ NARODA

Mi – Glas iz naroda (MI) je desno orijentisan politički pokret osnovan 2023. godine. Iako ima nekoliko osnivača, najprepoznatljiviji je dr Branimir Nestorović, dečiji pulmolog i teoretičar zavere. MI je učestvovala na parlamentarnim izborima u decembru 2023. godine i na njima je osvojila dovoljan broj glasova da postane parlamentarna stranka. Nakon razmimoilaženja u stavovima po pitanju učešća u gradskoj vlasti u Beogradu, dr Nestorović je napustio pokret.

MI se zalaže za dekolonizaciju Srbije (revidiranje sporazuma sa EU, jačanje saradnje sa državama koje nisu podržale nezavisnost Kosova, eliminisanje uticaja stranih NGO, afirmisanje ćirilice, visokih standarda u obrazovanju), reforma vojske, protiv su članstva u EU, protiv priznavanja Kosova (zalaganje za vraćanje vojske na Kosovo, poštovanje Rezolucije 1244 i vraćanje kosovskog pitanja pod okrilje UN).[44]

Poštovanje ljudskih i manjinskih prava i zabrana diskriminacije nisu među programskim ciljevima MI.

[41] Statut SRS dostupan na https://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/files/dokumenta/statut_2019.pdf

[42] Program SRS dostupan na https://www.srpskaradikalnastranka.org.rs/files/dokumenta/program_2019.pdf

[43] Ibid.

[44] Programski ciljevi MI dostupni na <https://miglasiznaroda.rs/category/programski-ciljevi/>

ČEDOMIR JOVANOVIĆ - MORA DRUGAČIJE

Čedomir Jovanović, iako lider Liberalno-demokratske partije, na parlamentarne izbore koji su održani u decembru 2023. godine se kandidovao ispred grupe građana. Iako je LDP nastao još 2005. godine nakon sukoba Jovanovića i Borisa Tadića, tadašnjeg predsednika Demokratske stranke, aktivnost LDP je poslednjih godina smanjena zbog ogromnih dugova koji su nastali prethodnih godina.

LDP više ne poseduje ni aktivnu web stranicu na kojoj se mogu naći njen Statut i Program, te je analiza njihovih vrednosti i ciljeva analizirana na osnovu javnog istupanja njihovog lidera. Zalaganje za pristupanje Srbije EU i NATO, priznavanje nezavisnosti Kosova, poštovanje ljudskih i manjinskih prava i prava pripadnika LGBTQ+ zajednice, liberalna ekonomija, privatizacija i socijalna sigurnost su u fokusu ove političke opcije.

GRAĐANSKI DEMOKRATSKI FORUM

Građanski demokratski forum (GDF) je liberalna politička stranka u Srbiji koju su 2019. godine osnovali bivši članovi Pokreta slobodnih građana. Tokom godina održavala je bliske odnose sa Strankom moderne Srbije, Ligom socijaldemokrata Vojvodine i Zajedno. Bojkotovo ali su parlamentarne izbore 2022. godine, a na izborima koji su održani 2023. godine nisu osvojili dovoljan broj glasova kako bi obezbedili mandate u Narodnoj skupštini.

GDF se zalaže za hitan prijem Srbije u EU, nezavisnost Kosova i njegovo priključivanje međunarodnim organizacijama i UN kako bi se obezbedila prava Srba koji i dalje žive na Kosovu, poštovanje ljudskih prava, vladavina prava i podela vlasti, besplatno zdravstvo, kvalitetno obrazovanje za sve ali i suočavanje sa zločinima koje su srpske snage počinile tokom ratova na prostoru bivše Jugoslavije.[45]

RUSKA STRANKA

Ruska stranka (RS) je od 2013. godine registrovana stranka ruske nacionalne manjine u Srbiji koja okuplja i veliki broj proruskog orijentisanih građana Srbije. Osnivač i predsednik RS je Slobodan Nikezić koji je i predsednik Društva srpsko-ruskog prijateljstva „Vladimir Putin“ Šabac i i predsednik udruženja Seoski prag koje se bavi bračnim posredovanjem i pronalaskom žena iz Rusije, Belorusije i Ukrajine koje bi se udale za neoženjene muškarce iz Šapca i okoline.

[45] Program GDF dostupan na <https://gdf.org.rs/program/>

RS je učestvovala na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine gde je osvojila jedan mandat u Narodnoj skupštini.

S obzirom da se radi o stranci nacionalne manjine, Statut i Program stranke su fokusirane na zastupanje i predstavljanje interesa ruske nacionalne manjine u Srbiji. Međutim, RS ima i druge programske ciljeve – članstvo u Evro-azijskom savezu na čelu sa Rusijom, protiv članstva Srbije u NATO, vladavinu prava i zabranu diskriminacije (RS se zalaže za ravnopravnost muškaraca i žena, dok druga svojstva ne prepoznaje kao diskriminatorna), bratimljenje Srbije sa ruskim gubernijama, promovisanje ruskog jezika i kulture, podrška Srpskoj pravoslavnoj crkvi, zaštita i unapređenje životne sredine.[46]

SAVEZ VOJVOĐANSKIH MAĐARA

Savez vojvođanskih Mađara (SVM) su osnovali Ferenc Čubela i Jožef Kasa u Senti 1994. godine i predstavlja stranku mađarske nacionalne manjine. SVM od 2014. godine daje podršku Vladi SNS. Predsednik je Balint Pastor.

S obzirom da se radi o stranci nacionalne manjine, SVM je fokusiran na ostvarenje i zaštitu prava i interesa mađarske nacionalne manjine u Srbiji, negovanje mađarskog jezika i kulture i jača veze među različitim grupama Mađara.[47] Oni se zalažu i za ulazak Srbije u Evropsku uniju, poštovanje mađarskog jezika, obrazovanje, besplatno zdravstvo, podršku mladima i zaštiti životne sredine.[48]

STRANKA PRAVDE I POMIRENJA

Stranka pravde i pomirenja je politička stranka bošnjačke nacionalne manjine u Sandžaku koju je osnovao muftija Muamer Zukorlić 2010. godine. Nakon smrti Muamera Zukorlića na čelo stranke je došao njegov sin Usame Zukorlić. Na parlamentarnim izborima koji su održani u decembru 2023. godine bili u koaliciji sa Demokratskim savezom Hrvata Vojvodine i osvojili dva poslanička mandata.

Ova politička opcija se zalaže za to da Bošnjaci dobiju status konstitutivnog naroda u Srbiji, za Sandžak kao autonomnu regiju, za nacionalno pomirenje Srba i Bošnjaka, Srba i Hrvata i Srba i Albanaca, versku ravnopravnost, jačanje saobraćajne infrastrukture, borbu protiv korupcije, kriminala i nasilja, besplatno školstvo i zdravstvo, slobodu medija, zaštitu porodice, dece i žena kao i rešavanje svih konflikata dijalogom.[49]

[46] Program RS dostupan na https://www.ruskastranka.rs/wp-content/uploads/2023/03/program_ruske_stranke.pdf

[47] Statut SVM dostupan na <https://www.vmsz.org.rs/sr/o-nama/dokumenti/statut>

[48] Program SVM dostupan na <https://www.vmsz.org.rs/sr/o-nama/dokumenti/program>

[49] Program SPP dostupan na <https://spp.rs/program-2/>

STRANKA DEMOKRATSKE AKCIJE SANDŽAKA

Stranka demokratske akcije Sandžaka (SDA Sandžaka) je stranka bošnjačke nacionalne manjine osnovana 1990. godine na čijem se čelu nalazi Sulejman Ugljanin. SDA Sandžaka je učestvovala na parlamentarnim izborima u decembru 2023. godine gde je osvojila dva mandata u Narodnoj skupštini.

Zaštita i očuvanje jezika, kulture, tradicije i identiteta Bošnjaka u Sandžaku je u fokusu delovanja SDA Sandžaka.[50] Zalažu se za članstvo Srbije u Evropskoj uniji, poštovanje ljudskih prava i zabranu diskriminacije na osnovu vere, nacije, rase, jezika, pol, i njihovog društveno-političkog položaja i političkog uverenja.[51]

ALTERNATIVA ZA PROMENE

Alternativa za promene (Alternativa) je stranka albanske manjine koja je osnovana 2015. godine. Ova politička opcija zastupa prava Albanaca koji žive u Preševskoj dolini. Trenutni lider stranke je Šćiprim Arifi iz Preševa. Učestvovala je na parlamentarnim izborima u decembru 2023. godine, ali nije uspela da osvoji dovoljan broj glasova kako bi postala parlamentarna stranka.

Alternativa ne poseduje web sajt i iz tog razloga nije moguće izvršiti analizu Statuta i Programa.

KOALICIJA ALBANACA PREŠEVSKJE DOLINE

Koalicija Albanaca preševske doline je koalicija nekoliko političkih stranaka Albanaca u Srbiji koji su prvi put učestvovali na parlamentarnim izborima 2007. godine kada su kao manjinska stranka osvojili jedan poslanički mandat.

Ova koalicija ne poseduje web sajt i iz tog razloga nije moguće izvršiti analizu Statuta i Programa.

KOALICIJA ZA MIR I TOLERANCIJU

Koalicija za mir i toleranciju je koalicija koja je nastala krajem 2023. godine i uključuje veliki broj stranka nacionalnih manjina (stranke Crnogoraca, Vlaha, Mađara, Hrvata, Rumuna, Grka, Roma itd.). Koalicija nije osvojila dovoljan broj glasova birača kako bi postala parlamentarna stranka.

Ova koalicija ne poseduje web sajt i iz tog razloga nije moguće izvršiti analizu Statuta i Programa.

[50] Statut SDA Sandžaka dostupan na <https://www.sda.rs/statut/>

[51] Program SDA Sandžaka dostupan na <https://www.sda.rs/dokumenta/PROGRAM%20SDA%20Sandzaka.pdf>

DEMOKRATSKI SAVEZ HRVATA VOJVODINE

Demokratski savez Hrvata Vojvodine (DSHV) je stranka desnog centra osnovana 1990. godine i predstavlja stranku hrvatske nacionalne manjine. Lider stranke je Tomislav Žigmanov, aktuelni ministar za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog.

Ova politička stranka zastupa interese Hrvata u Vojvodini u cilju ostvarivanja njihovih političkih, kulturnih, ekonomskih i drugih interesa. Zalažu se za ostvarivanje ljudskih prava, obrazovanje na hrvatskom jeziku, zaštitu kulturnog nasleđa, zaštitu mladih, zdravstvenu zaštitu i brigu o porodici.[52]

[52] Program DSHV dostupan na <https://www.dshv.rs/dokument/program-2>

PREPORUKE

- 01.** Političke stranke, koje nemaju, bi trebalo da statutom predvide postojanje posebnog stranačkog organa (resornog odbora/foruma) koji bi se bavio ljudskim i manjinskim pravima i rodnom ravnopravnošću;
- 02.** Parlamentarne stranke treba da preduzmu konkretne korake za usvajanje Zakona o rodnoj ravnopravnosti koji je u skladu sa međunarodnim standardima.
- 03.** Iako većina stranaka prepoznaje u svojim statutima postojanje stranačkih tela koja se bave afirmacijom rodne ravnopravnosti (Forum žena, Aktiv žena, Organizacija žena), stranke bi trebalo da načelo rodne ravnopravnosti prepoznaju i prilikom učešća žena na mestima odlučivanja unutar stranke kroz zagarantovane kvote;
- 04.** Stranke bi trebalo da razviju poseban plan delovanja sa posebnim merama za podsticanje učešća LGBTQI+ zajednice, kao i unapređenje ravnomerne zastupljenosti žena i muškaraca u organima stranke;
- 05.** Ostvariti saradnju sa partijama koje imaju usvojen poseban plan delovanja, koji sadrži konkretne mere, a ne samo načelno zalaganje za poštovanje principa rodne ravnopravnosti;
- 06.** Stranke bi trebalo da donesu posebne programe za zaštitu ljudskih prava, uključujući prava žena i LGBTQI+ zajednice, sa konkretnim predlozima za zaštitu i unapređenje prava manjinskih grupa;
- 07.** Parlamentarne stranke treba da preduzmu konkretne korake za usvajanje Zakona o rodnoj ravnopravnosti koji je u skladu sa međunarodnim standardima.

ANALIZA **PROGRAMA I STATUTA** POLITIČKIH STRANAKA U SRBIJI

“

Ovaj materijal objavljen je u okviru projekta EU Resurs centar za civilno društvo u Srbiji i uz finansijsku pomoć Evropske unije. Za njegovu sadržinu odgovorna je isključivo Rainbow Ignite i ona ne odražava nužno stavove Evropske unije.

”

ANALIZA **PROGRAMA I STATUTA** POLITIČKIH STRANAKA U SRBIJI

 RAINBOW IGNITE

